

УДК 94 (477.83.86)

ШОЛОГОН ЛІЛЯ,

кандидат історичних наук, доцент кафедри історіографії і джерелознавства

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО ЖІНОЦТВА ГАЛИЧИНИ НАПРИКІНЦІ ХІХ - НА ПОЧАТКУ ХХ ст. ЯК ДЖЕРЕЛО З ІСТОРІЇ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО РУХУ КРАЮ

У статті аналізується зміст українських періодичних видань для жіноцтва, що видавалися громадськими організаціями Галичини наприкінці ХІХ - на початку ХХ ст. Вони дозволяють простежити за видавничою діяльністю українських жіночих товариств, з'ясувати їхню роль у національному русі українців Галичини впродовж зазначеного часового проміжку.

Ключові слова: Галичина; жіночі товариства; періодичні видання.

Постановка проблеми. Періодичні видання українських товариств Галичини, які діяли на основі статутів, затверджених в органах державної влади Австро-Угорщини, мають важливе значення для дослідження національно-культурного руху краю другої половини ХІХ - початку ХХ ст., оскільки видавалися для того, щоб проінформувати про найважливіші напрямки діяльності громадських організацій, об'єднати навколо своїх ідей якомога більше небайдужих людей, сприяти підвищенню національної самосвідомості українців Галичини. Досліджуючи періодику громадських товариств, складно оминути увагою видання українських жіночих об'єднань, на сторінках яких публікувалося чимало матеріалу, що не тільки розширював світогляд тогочасної жінки, але й інформував читачів про найважливіші аспекти діяльності громадських товариств, довкола яких гуртувалося жіноцтво краю. Саме тому, на нашу думку, вони заслуговують на увагу дослідників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Обрана тема не залишилася поза увагою науковців. Вона зацікавила дослідників та літераторів кінця ХІХ - першої третини ХХ ст., зокрема, М. Лозинського [10], У. Кравченко [16], А. Чайковського [17], які у своїх публіцистичних та науково-популярних розвідках звернули увагу на працю громадських активісток, причетних до видання періодики для жіноцтва. У 40-80-х рр. ХХ ст. зазначена проблематика не зацікавила радянських учених, тому ґрунтовних праць, які б висвітлювали діяльність українських жіночих товариств написано не було. Натомість неабиякий внесок у її дослідження зробили як українські зарубіжні науковці (І. Книш [7], М. Богачевська-Хом'як [2]), так і сучасні вітчизняні вчені В. Качкан [6], Б. Савчук [15], В. Передирій [12], М. Романюк, М. Галушко [14].

Метою статті є аналіз змісту періодичних видань українських жіночих товариств Галичини, що виходили у світ наприкінці ХІХ - на початку ХХ ст., з'ясування відображення національно-культурного руху українців краю в зазначений часовий проміжок на сторінках цих видань.

Виклад основного матеріалу. Створене в 1884 р. "Товариство українських жінок" у Станіславі, організаторкою якого стала письменниця Наталя Кобринська, поставило перед собою завдання публіку-

вати часопис та організувати читальні для жінок, оскільки громадська діячка сама раніше завдяки художній та публіцистичній літературі зрозуміла, наскільки непросто становище жінки в суспільстві, і намагалася виправити його на краще [1, арк. 21].

1887 р. побачив світ часопис для жіноцтва "Перший вінок", у якому, за задумом Н. Кобринської, вмістили праці, написані винятково жінками. У передмові до першого випуску альманаху авторка пояснила це так: "Ми переконані, що ніхто ліпше від нас самих не може знати про наші терпіння, недостатки й вимоги, ми повинні старатися до прояснення думок і поглядів цілої суспільності..." [8, с. 1]. Крім того, вона висловила щире подяку письменниці Олені Пчілці за допомогу у виданні журналу.

На сторінках "Першого вінка" з'явилися поезії, проза, публіцистичні праці, етнографічні розвідки, присвячені непростому становищу жінки в тодішньому суспільстві. Авторами, окрім ініціаторки видання, стали відомі письменниці та громадські діячки: Леся Українка, Олена Пчілка, Ганна Барвінок, Л. Старицька, К. Попович, Уляна Кравченко, М. Рошкевич, О. Франко, О. Бажанська та інші [13]. Незважаючи на високий літературний рівень журналу, удалося видати лише одне його число. Погляди засновниці товариства підтримували небагато її соратниць, тому було вирішено змінити статут. У новому статуті "Товариства українських жінок" головним завданням громадської організації було не підвищення освітнього рівня жіноцтва, а допомога українським благодійним та релігійним установам.

У 90-х рр. ХІХ ст. Н. Кобринська зробила спробу видання нового літературного альманаху для жінок "Наша доля". Окремі книги із цієї серії побачили світ 1893, 1895, 1896 рр. Проте вони не отримали належної уваги й оцінки читача, що спонукало її припинити видання книг цієї серії та впродовж декількох років утриматись від громадської діяльності [9, с. 527].

1 березня 1908 р. побачив світ двотижневик для українського жіноцтва "Мета". До його редакційного комітету входили члени львівського "Кружка українок" - Дарія Старосольська, Олена Охримовичева-Залізняка, Ірина Січинська. Часопис насамперед був розрахований на провідниць громадських жіночих організацій та міську інтелігенцію, намагався поширювати ідеї емансипації та підвищення духовного

й культурного рівня жінок. Серед авторів видання К. Малицька, А. Павлик, І. Свенціцький, Г. Хоткевич [14, с. 323].

Редакція газети намагалася познайомити своїх читачок із діяльністю жіночих громадських організацій не лише в Галичині, Буковині та інших коронних краях держави, але й в Італії, Німеччині, Голландії, Фінляндії, Норвегії тощо. Тут можна знайти розвідки про необхідність об'єднання жіночих товариств у Галичині, активізацію їхньої роботи, організацію вічевого руху польським "Комітетом урівноваження жінок", святкування 25-літнього ювілею московфільського товариства "Руських дам", діяльність "Кружка українок" у Львові тощо [4]. Різноманітну інформацію про громадську працю українського жіноцтва в краї знаходимо в постійній рубриці часопису "З руху галицьких жінок"; із повідомлень у рубриці "Заграниций огляд" чимало дізнаємося про жіночий рух за кордоном.

Щоб розширити світогляд українського жіноцтва, на сторінках "Мети" були запроваджені рубрики "З політичного життя", "З літератури", "Бібліографія", "Книжки" тощо. Також тут публікували вірші І. Франка, Уляни Кравченко, Х. Алчевської, Б. Лепкого, О. Олеса, оповідання К. Гриневичевої, перекладені українською прозу російських письменників Л. Толстого, Л. Андрєєва та німецьких літераторів Клари Фібіг і Габрієли Рейтер, де порушувалася проблема нерівноправності та суспільної незахищеності жінки. Нариси про визначних жінок знаходимо в серії розвідок "Жінка в історії України".

Чимало статей часопису було присвячено виборчій реформі загалом та справі політичної рівноправності жіноцтва в Австро-Угорщині зокрема. Також у газеті було вміщено цікаві розвідки про роль жінки в тодішньому суспільстві. Наприклад, працю К. Цеткін "Жіноче питання та соціалізм", Г. Запольської "Краса в житті жінки", Х. Алчевської "Різні думки і дійсність" [14, с. 324-325] тощо.

Вихід у світ часопису для жіноцтва неабияк спричинився до поживлення роботи жіночих громадських організацій. У грудні 1908 р. у Львові було проведено з'їзд українського жіноцтва, де прийняли рішення припинити видавництво "Мети" та публікувати нове періодичне видання на значно вищому рівні [11]. Проте ця ідея так і залишилася нереалізованою.

Загалом матеріали часопису "Мета", який видавали впродовж 1908 р., були цікавими та змістовними. Проте через нетривалий вихід у світ періодичного видання вони подають дуже обмежену інформацію про український жіночий рух у Галичині на початку ХХ ст.

Газета "Жіноче діло", що була безкоштовним додатком до щоденного суспільно-політичного народо-вського видання "Діло", публікувалася впродовж 1912 р. як щоквартальник. Її редактором була відома громадська діячка Олена Кисілевська. У кожному числі газети була стаття, присвячена жіночій емансипації; відомості про життя жінок у різних країнах світу та інше. У рубриках "З жіночого світа", "Всячина" містилися короткі інформаційні повідомлення про досягнення жіноцтва в Галичині та за кордоном у галузі політики, судочинства, медицини, науки, техніки, літератури, мистецтва тощо [14, с. 484, 486].

Редакція газети також уміщувала статті про жінок, які залишили свій слід в історії як талановиті й сильні особистості: американську письменницю Гаррієт Бічер-Стоу, італійську благодійницю Олександріну Равіцца, голову молодіжної чеської жіночої органі-

зації Божену Вік-Кунетічку, знамениту українську співачку Соломію Крушельницьку [5] та ін.

На сторінках "Жіночого діла" знаходимо поради: як годувати немовлят, доглядати за собою, розпоряджатися грошима та вільним часом, уберегтися від поганих звичок, мати правильну поставу [3] тощо. Проте особливо багато повідомлень про міську європейську моду, вміщено й моделі жіночих костюмів, суконь, блузок, аксесуарів; рекомендації, як самотійно пошити той чи інший одяг.

В останньому, четвертому числі видання, редакція інформувала читачів, що з наступного року в "Ділі" буде запроваджено окрему "Жіночу сторінку". Мабуть, саме тому вихід "Жіночого діла" як щоквартальника було припинено.

Слід зазначити, що вищевказане періодичне видання, видавалося не українськими жіночими товариствами Галичини, а виходило у світ за редакції відомої діячки жіночого руху в краї О. Кисілевської і неабияк вплинуло на підвищення культурного та освітнього рівня жіноцтва, поширення в його середовищі ідей про гендерну рівність.

Висновок

Підсумовуючи огляд, варто зазначити, що українські жіночі товариства Галичини були причетні до виходу в світ цікавих та змістовних періодичних видань у краї наприкінці ХІХ - на початку ХХ ст., які знайомили своїх читачок з найкращими творами світової та української літератури, жіночим рухом та подіями політичного життя як в Австро-Угорщині, так і за кордоном, різними аспектами діяльності громадських об'єднань, довкола яких гуртувалося жіноцтво, публікували багато корисної інформації тощо. На їхніх сторінках знаходимо чимало важливих фактів, необхідних досліднику для реконструкції подій національно-культурного руху українців Галичини зазначеного часового проміжку. Проте нетривалий період виходу у світ зазначених періодичних видань не дозволяє отримати цілісне уявлення про український жіночий рух у Галичині в кінці ХІХ - на початку ХХ ст. і потребує додаткового опрацювання як архівних, так й інших опублікованих джерел.

ЛІТЕРАТУРА

1. Львівська наукова бібліотека імені Василя Стефаника. Відділ рукописів, ф. 7. Кобринська Наталія Іванівна, спр. 1. Автобіографія, 24 арк.
2. Богачевська-Хом'як М. Білим по білому: жінки в громадському житті України, 1884 - 1939 / М. Богачевська-Хом'як. - К. : Либідь, 1995. - 424 с.
3. Ван-Гук О. Удержане стану / О. Ван-Гук // Жіноче Діло. - 1912. - 31 грудня.
4. З руху галицьких жінок. Четвертьстоліття діяльності тов. "Руських Дам" у Львові // Мета. - 1908. - 15 березня (Ч. 2); Перед загальними зборами "Кружка українок" у Львові // Мета. - 1908. - 1 квітня (Ч. 3).
5. Із голосів німецької преси про Сальомею Крушельницьку // Жіноче Діло. - 1912. - 31 грудня.
6. Качкан В. Нариси історії української культури в персоналіях (ХІХ - ХХ ст.) / В. Качкан. - Коломия : Вік, 2005. - 416 с.
7. Книш І. Смолоскип у темряві: Наталія Кобринська й український жіночий рух / І. Книш ; [з передм. Олени Кисілевської] - Вінніпег : Накладом авторки, 1957. - 302 с.
8. Кобринська Н. Передне слово / Н. Кобринська // Перший вінок. - 1887. - С. 1-2.
9. Коренець О. Наталія Кобринська (Громадська діячка і письменниця) / О. Коренець // ЛНВ. - 1930. - Т. 102. - Кн. ІV. - С. 523-532.
10. Лозинський М. Українство і московфільство серед українсько-руського народу в Галичині / М. Лозинський. - Львів : Накладом В. Бачинського, 1909. - 96 с.

11. На шлях реформи // Мета. - 1908. - 15 грудня (Ч. 19 і 20).
12. Передирій В. А. Галицька періодика для жінок: становлення, розвиток, проблематика (1853 - 1939 рр.) / В. А. Передирій // Збірник праць НДЦП / [ред. колегія : М. М. Романюк (відп. ред.) та ін.]. - Львів : НДЦП, 1995. - Вип. 11. - С. 45-65.
13. Перший вінок. Жіночий альманах. - Львів, 1887. - 464 с.
14. Романюк М. Українські часописи Львова (1848-1939): історико-бібліографічне дослідження : у 3 т. / М. Романюк, М. Галушко. - Львів : Світ, 2002. - Т. 2. 1901 - 1919 рр. - 692 с.

15. Савчук Б. Жіноцтво в суспільному житті Західної України (остання третина XIX - 1939 р.) / Б. Савчук. - Івано-Франківськ : Плай, 1998. - 273 с.

16. Уляна Кравченко. Уривки спогадів / Уляна Кравченко // Практичний календар-порадник для українського жіноцтва. - Коломия : Накладом редакції часопису "Жіноча Доля", 1930. - С. 38-46.

17. Чайковський А. Наталія Кобринська. Реферат, прочитаний на вечерку в честь Наталії Кобринської в Станіславові дня 3/6 1930 / А. Чайковський // Там само. - С. 29-36.

Шологон Лілія,

кандидат исторических наук, доцент кафедры историографии и источниковедения Прикарпатского национального университета имени Василя Стефаника

ПЕРИОДИЧЕСКИЕ ИЗДАНИЯ ДЛЯ УКРАИНСКИХ ЖЕНЩИН ГАЛИЧИНЫ В КОНЦЕ XIX - НАЧАЛЕ XX ВЕКА КАК ИСТОЧНИК С ИСТОРИИ НАЦИОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ДВИЖЕНИЯ КРАЯ

В статье анализируется содержание украинских периодических изданий для женщин, которые издавались общественными организациями Галиции в конце XIX - начале XX века. Они дают возможность проследить за издательской деятельностью украинских женских обществ, выявить их роль в национальном движении украинцев Галиции на протяжении указанного временного промежутка.

Ключевые слова: Галиция; женские общества; периодические издания.

Sholohon Liliya

Candidate of Historical Sciences, Associate the Professor at the Department of Historiography and Source Criticism of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

PERIODICALS FOR UKRAINIAN WOMENFOLK OF GALICIA IN LATE 19 - EARLY 20 CENTURY AS A HISTORICAL SOURCE OF THE NATIONAL AND CULTURAL MOVEMENT OF THE REGION

This article is the analysis of the content of the Ukrainian periodicals for womenfolk, including the literary-publicistic almanac "Persnyi vinok", the periodical "Meta", the newspaper "Zhinoche dilo" which was a free supplement to the daily social and political narodovskiy publication "Dilo". They were published with the support of the public organizations of Galicia in late 19th and early 20th century and of the activists of the Ukrainian women's movement of the region - Nataliia Kobrynska, Olena Kysilevska, Dariia Starosolska, Iryna Sichynska and others. These periodical and non-periodical publications familiarized Ukrainian women with the best works of Foreign and Ukrainian literature, highlighted the women's movement and the events of political life both in Austria-Hungary and abroad, as well as various aspects of the activities of public organizations where women were involved, published a lot of useful information etc. We believe that the almanac "Persnyi vinok", the newspapers "Meta", "Zhinoche dilo" contributed not only to raising cultural and educational levels of women and spreading among them the ideas of gender equality, but also are valuable sources for the study of the Ukrainian national and cultural movement of Galicia in late 19th and early 20th century. They contain quite a few important facts necessary for a researcher to reconstruct the events of national and cultural life in the region during the above-mentioned period of time. However, a relatively short period of publishing of the said periodicals does not make it possible to get a coherent picture of the Ukrainian women's movement as one of the important components of the national and cultural movement in Galicia in late 19th and early 20th century, thus requiring additional study of both archival and other published sources.

Key words: Galicia; women's societies; periodicals editions.

REFERENCES

1. Lviv Scientific Library named after V. Stefanik, fond 7, sprava 1, 24 arkush (ukr).
2. Bohachevska-Homiak M. (1995), Bilym po bilomu: women in the public life of Ukraine, 1884 - 1939, Lybid, Kyiv, 424 p. (ukr).
3. Van-Huk O. (1912), *Zhinoche Dilo*, December 31 (ukr).
4. *Meta* (1908), March 15 (Part 2); *Meta* (1908), April 1 (Part 3) (ukr).
5. *Zhinoche Dilo* (1912), December 31 (ukr).
6. Kachkan V. (2005), Essays on the history of Ukrainian culture in personalities (XIX - XX c.), Vik, Kolomyia, 416 p. (ukr).
7. Knysh I. (1957), Smoloskyp u temriavi: Natalia Kobrynska and Ukrainian women's movement, Winnipeg, 302 p. (ukr).
8. Kobrynska N. (1887), *Persnyi vinok*, pp. 1-2 (ukr).
9. Korenets O. (1930), Natalia Kobrynska (social activist and writer), *LNV*, Vol. 102, Book IV, pp. 523-532 (ukr).
10. Lozynskiy M. (1909), Ukrainstvo i moskovofilstvo sered ukrainsko-ruskoho narodu v Halychyni, Lviv, 96 p. (ukr).
11. *Meta* (1908), December 15 (Part 19 & 20) (ukr).
12. Peredyrii V. A. (1995), Galician periodicals for women: formation, development and issues (1853 - 1939 years), in *Romaniuk M. (ed.), Proceedings of the Research Center periodicals*, Lviv, Issue 11, pp. 45-65 (ukr).
13. *Persnyi vinok. Zhinochy almanakh* (1887), Lviv, 464 p. (ukr).
14. Romaniuk M., Halushko M. (2002), *Ukrainski chasopysy Lvova [Ukrainian periodicals of Lviv] (1848 - 1939): Historical and bibliographical research*, in 3 volumes, Lviv, Vol. 2. 1901 - 1919 years, 692 p. (ukr).
15. Savchuk B. (1998) *Zhinotstvo v suspilnomu zhytti Zakhidnoi Ukrainy [Women in the social life of in Western Ukraine] (the last third of the nineteenth - 1939)*, Plai, Ivano-Frankivsk, 273 p. (ukr).
16. Uliana Kravchenko (1930), *Praktychnyi kalendar-poradnyk dlia ukrainskoho zhinotstva*, Kolomyia, pp. 38-46 (ukr).
17. Chaikovskiy A. (1930), *Praktychnyi kalendar-poradnyk dlia ukrainskoho zhinotstva*, Kolomyia, pp. 29-36 (ukr).